

Juhani Aho

Rautatievaunussa

Kustantamo Helmivyö

Rautatiejunassa

Juhani Aho

Rautatiejunassa

ja muita novelleja

Kustantamo Helmivyö
Turku 2021

Juhani Aho: Rautatiejunassa ja muita novelleja
Toim. Juri Nummelin
ISBN 978-952-7211-97-7
Valmistaja: BoD – Books on Demand,
Norderstedt, Saksa

Lukijalle

Juhani Aholla voi olla tylsä maine, mutta hän oli aikaansa seuraava kirjailija, joka oli koko uransa ajan valmis muuttamaan suuntaansa. Hän aloitti realismin ja kansankuvauksen piirissä, mutta siirtyi modernimpaan ja urbaanimpaan psykologiseen kuvaukseen ja sen jälkeen historialliseen romaaniin. Viimeinen laaja teos, sisällissodan ajan päiväkirja *Hajamietteitä kapinaviikolta* (1918), osoittaa Ahon pyrkimyksen itsereflektioon, joka ylettyy käsittelemään myös kokonaisen kansakunnan tilaa.

Ei ole siis ihme, että Ahoa kiinnostivat myös modernin ajan keksinnöt. Junasta hän kirjoitti useita tarinoita, joista tunnetuin on tietenkin läpimurtoteos, pienoisromaani *Rautatie* (1884). Siitä on tässä kirjassa pätkä, jossa Liisa ja Matti viimeinkin pääsevät junan kyytiin – surkein seurauksin. Kohtausta voi verrata Aino Havukaisen ja Sami Toivosen sarjakuvakirjaan *Tatu ja Patu – kovaa ja menoa kiskoilla* (2020), jossa outolalaiset veljekset kohtaavat samantyyppisiä vaikeuksia toimia junassa kuin Ahonkin sankarit.

Myös lastuissaan ja erillisissä pitkissä novelleissa Aho käsitteli junan ja rautatien synnyttämiä vaikutuksia suomalaisten elämässä. Rajuin näistä on vuonna 1894 julkaistu *Maailman murjoma*, jossa uusi aika käytännössä tuhoaa päähenkilö Junnun elämän. Ahon tiedetään sanoneen, että tarina kertoo siitä, miten anarkistiksi tullaan – käytännössä Junnu on tarinan lopussa terroristi, joka yrittää tuhota valtion omaisuutta.

Tähän kirjaan on *Maailman murjoman* lisäksi koottu muitakin Ahon rautatieaiheisia tekstejä: lastumainen ”Rautatiejunassa” (1895) sekä lastut ”Kannikka” (1899) ja ”Wilhemiina Wäisänen” (1899). ”Rautatiejunassa” kuvaa päähenkipistosta syntyynyttä junamatkaa, jonka aikana rumat maisemat vilahtelevat silmien ohitse, mutta junassa on lämmintä ja mukavaa. Matkustamisen väsyttävyyys tulee kuitenkin ennen pitkää vastaan. Samalla tavalla maisemat ja ihmisen tunnetilat yhtyvät Ahon pienoisoromaanissa *Helsinkiin* (1889). Siitä on tähän kirjaan otettu hillitöntä junamatkaa kuvaava pätkä. Samanlaista vauhdin hurmaa ja juhlan tuntua junamatkustaminen voi edelleenkin olla.

”Kannikassa” ja ”Wilhemiina Wäisäsessä” Ahon minäkertoja kuvittelee, mitä junassa sat-

tumalta tavatut kanssamatkustajat ovat ihmisiin ja mitä he ovat tehneet päätyäkseen juuri sillä hetkellä junaan. Teksteissä näkyy rautatien aiheuttama muutos siinä, miten yhteiskuntaluokat saattavat päätyä samaan paikkaan, vaikka aiemmin erot hierarkioissa olivat olleet tarkempia. Muita myöhemmin kirjoitettu ”Toivioretki” (1915) taas jo kertoo pettymyksestä moderniin aikaan ja sen keksintöihin. Tärkeintä on kuitenkin päästä pois yhteiskunnasta ja muiden ihmisten luota, yksinäisyyteen.

Tämän kirjan tarinat ovat ilmestyneet moneen kertaan uudestaan, esimerkiksi Sanasadon vuonna 2005 julkaisemassa kirjassa *Maailman murjoma*, jossa on myös Ahon autoilua hirtehisesti käsittelevä novelli ”Hirvi ja voimavauvu” (1912), mutta ”Wilhemiina Wäisästä” ei ole mukana siinäkään. Samalla kirja jatkaa *Valkoinen valo* -antologian aloittamaa junakirjojen sarjaa.

Juri Nummelin

Rautatiejunassa

Pisti päähän tehdä huvimatka marraskuussa, keskellä synkintä syksyä. Oli kyllästytty Helsingin kaduilla kävelemiseen ja lähdettiin suotta aikojaan rautatietä ajamaan. Arveltiin, että syksyiset maisemat ja niiden synnyttämät omituiset mielialat tarjoisivat hauskuutta ja vaihtelua.

Oikein nauttiaksemme ympäristöstä ja omasta olemuksestamme istuttiin toisen luokan mukavalle sohvalle, nostettiin jalat vastakkaiselle puolelle ja oltiin kuin teatteriaitiassa.

Sananparreksi on tullut maisemien rumuus meidän rautateittemme varsilla. Tuossa on esimerkiksi Malmin laaja tasanko. Hiljainen, tuhattava vesisade harmentaa näköpiirin äärettömän yksitoikkoiseksi ja mustuttaa huoneiden seinät. Maantie näkyy olevan lialla, ja sitä pitkin ajava mies ei vaatteittensa värin puolesta eroa ympäristöstään enemmän kuin varis kynnömullasta.

Ikkuna tulee alavan suon kohdalle. Lehtipuut suopellon pientarella harrottavat paljain oksineen, sarat erottuvat toisistaan mustareunaisien ojien kautta, jotka ovat vettä puolillaan.

Mennä surahdetaan kallioseiniä halki, jotka näyttävät kosteilta ja värisyttävän kylmiltä ja antavat junan juostessa läpi ilkeän kaiun itses-
tään. Se muistuttaa vankien kahleiden kalinaa. Matalarantainen järvi, joka on jäätynyt, mutta jää veden vallassa, on hetken aikaa silmän alla. Tuskin voi erottaa epämääräistä mäkitupaa sen pisimmän pohjukan perältä. Taikka rasahtaa alla lyhyt rautatiesilta ja vilahtaa likavetinen virta. Rannalla seisoo pesijänainen, määrän näköiset hameet korkealle käärittyinä ja paljaat pohkeet kylmästä punoittaen. Hän tuskin päättään nostaa, ei luo katsettakaan tänne ylös, jossa joka päivä mukavuuden maailma hänen ohitsensa selkäkenossa kiidähtää. Se ei kuulu häneen.

Mutta kaikki tämä rumuus, ikävyys ja alakuloisuus ei tunnu siltä, miltä luulisi tuntuvan, kun katsoja istuu toisen luokan vaunussa ja polttelee hyvänhajuista sikaria. Kun kukin kohta vain hetkisen aikaa kohdalla viipyy, kun tietää, ettei sinne tarvitse jäädä, vaan saa yhä eteenpäin rientää, niin näyttää ruma olevan kaunista, ikävä tekee virkistävän vaikutuksen ja alakuloisuuden sijasta ikäänkuin hartioiden ympärille kie-
toutuu turvallinen hyvinvoinnin vaippa.

Ja miltei ilosta hypähtelee mieli, kun veturi

Juhani Aho oli kiinnostunut uuden ajan ja sen keksintöjen vaikutuksesta tavallisten suomalaisten elämään. Tästä ristiriidasta kertovat hänen tunnetuimpiin kuuluva romaaninsa Rautatie, mutta myös monet muut rautatietä ja junia kuvaavat tekstit, kuten hurja pienoisromaani Maailman murjoma sekä monet lastut. Tähän kirjaan on koottu Juhani Ahon rautatieaiheisia tekstejä, kuten lastut "Kannikka" ja "Wilhelmiina Wäisänen". Mukana on myös oleellisia otteita romaaneista Helsinkiin ja Rautatie. Kirja päättyy Maailman murjomaan. Teoksessa on Juri Nummelinin esipuhe.

